

Frode Barkved

– etter ti år som generalsekretær

I samtale med Ole Harald Dahl

Det er ti år siden du ble valgt inn som generalsekretær for Antroposofisk selskap i Norge. Nå trer du fra, og Harald Haakstad tar over. – Men før vi ser nærmere på dagens situasjon i lys av dine ti år som leder, la meg få be deg si noe om hvordan du selv opplevde det å tre inn i stillingen som generalsekretær, og forvalte det ansvaret som man i prinsippet kan si denne stillingen er tillagt. Du var om lag 42 år og ingen gammel mann. Opplevde du det utfordrende, belastende, overbelastende, eller opplevde du det mer som en oppløftende og forfriskende tiltale? Hva falt blikket på, idet du så deg stilt overfor muligheten til å ta på deg denne oppgaven?

– Ja, jeg var vel ikke det man kan kalle en gammel mann da jeg tok på meg vervet som generalsekretær. Som 42-åring var jeg den desidert yngste i kretsen av generalsekretærer. Men faktisk gikk det bare noen måneder etter at jeg var blitt valgt, før min kone utbrøt overrasket: – Frode, du har fått grått hår! Oppløftende eller belastende? Hva skal man si?

Frode Barkved.
Foto: Mats-Ola Ohlsson.

Jeg så jo for meg alle de som hadde vært i vervet før meg – sterke profiler med stor arbeidskapasitet. For meg, som for mange andre, var Jørgen Smit en helt vesentlig inspirasjonskilde, og jeg visste med meg selv: han tilhører en annen generasjon med en gjennomføringskraft og et spirituelt

overblikk jeg selv ikke er i nærheten av. Jeg må finne min vei, og kan ikke ta mål av meg å representere noe annet enn det som har blitt til liv og antroposofi i meg selv. Noe av det første jeg tenkte, var at jeg skulle prøve å bli en stemme i «den store samtalen», jeg ville at Antroposofisk Selskap skulle være representert i samfunnsdebatten. Et annet begrep som fort ble viktig for meg, var «sammenheng», jeg tenkte at det var viktig at ulike aktører innen det antroposofiske aktivitetsmangfoldet samarbeidet, visste om hverandre, stilte seg felles oppgaver.

– Liksom det å sammenligne seg selv meg Rudolf Steiner, kan nok også det å sammenligne seg selv

med Jørgen Smit føre til at man går til grunne, at man drukner, brekker nakken eller tja ... hva skal jeg kalle det: at man mister sin selvstendighet. Men det er jo denne selvstendigheten det handler om på alle livets områder, nå. At den videreutvikles i form av styrket egenkraft kombinert med en større grad av indre lutring, og dertil at selvstendigheten suppleres med nye kunnskaper og ferdigheter, og særlig når vi snakker om den antroposofiske kulturen, jamfør «grunnsteinen». – Ja, jeg forstår at du ikke kan ta mål av deg til «å representere noe annet enn det som har blitt til liv og antroposofi» i deg. På den ene siden er det nødvendig å være ærlig og realistisk, om man skal bli trodd og tatt på alvor. På den andre siden er det unektelig også slik at man bærer en stafettpinne videre og forvalter en intensjon som representerer så mye mer enn dette som «har blitt til liv og antroposofi» i oss og blant oss, når man går inn som leder for Antroposofisk selskap i dag. Derfor mitt spørsmål om du opplevde det «utfordrende, belastende, overbelastende ... »

Du så et behov for å aktualisere Antroposofisk selskap «i den store samtalen», sier du, og du kom jo til å involvere deg i en rekke aviser og tidsskrifter gjennom de ti årene. Hvordan ser du tilbake på det engasjementet i dag?

Og behovet for det du kaller «sammenheng», opplever jeg særskilt vesentlig. Da du kom på banen, tok landsselskapet igjen initiativ til stevner og konferanser. Gjennom det åpnet det seg igjen nye muligheter til å møte andre i den antroposofiske bevegelsen og atter andre som var/er i en tilnæringsprosess. Dessuten ble det mulig å møte representanter for Antroposofisk selskap fra andre land. Selv har jeg opplevd det verdifullt. Avstedkom dette behovet for «sammenheng» også andre initiativ? Og hvordan opplever du i dag at disse initiativene har aktualisert kontinuitet og sammenheng? Har de skapt en fremtidsrettet virkningshistorie?

– Jo, jeg opplevde det delvis ganske så utfordrende. I et intervju i Das Goetheanum (rett etter at jeg var valgt) poengterte jeg dette med lystprinsippet. Jeg hadde nettopp lest i Steiners bok Nietzsche i kamp med sin tid, og

var nok inspirert av den. Jeg ville unngå dette med at vervet skulle være en slags plikt og noe belastende som man – som en kamel – tok på seg å bære. Overskriften på intervjuet var «Lust mach Lebenskräfte frei». Det var en intensjon jeg hadde: jeg ville ikke forstrekke meg opp til det du kaller «så mye mer». Jeg ville gjøre arbeidet med lyst og ut fra meg selv.

Men altså: det hele hadde også en indre side, som jeg ikke har snakket så mye om, og som det heller ikke er så lett å uttrykke i ord. La meg si at det skjedde mye på det indre planet etter at jeg sa «ja» til denne oppgaven, etter at jeg, for å holde oss til din metafor, tok fakkelen i hånden.

Det med virkningshistorie er ikke så lett å svare på. Jeg opplevde at markeringen 2008 var et viktig «sammenhengs-prosjekt». En konsekvens av dette ble jo fire år med markering av det antroposofiske aktivitetsmangfoldet på Rådhusplassen, samt at det ble blåst nytt liv i Dialogos – som medie- og ressurscenter for bevegelsen. Jeg er ganske sikkert på at dette på en eller annen måte har styrket følelsen av å stå inne i en sammenheng, i hvert fall for en del mennesker, samtidig som antroposofien og de antroposofiske initiativene har blitt tydeligere i offentligheten.

– At lystbetont virksomhet frigjør livskrefter og virker forfriskende, det er sikkert. Og når anvendelsen av dette prinsippet også har bevirket aktualisering av indre prosesser, høres det ut som om noe fruktbart har vært på gang. Ja, jeg har selv flere ganger kommet til å si omtrent følgende, når jeg sånn i forbifarten har snakket med venner om formannen i det norske Antroposofiske selskapet i disse årene, ja, for det har jo hendt at vi har snakket litt om ham: «det later til at han går igjennom en språklig og intellektuell modningsprosess. Og noe tilsvarende er det ikke ofte man ser hos personer opp gjennom førtiårene og over terskelen til femti.» – Det normale er jo at vi stagnerer oppunder tredve og så begynner en konservering av oss selv. Men jeg mente å se utvikling og utfoldelse av noe, som nok hadde ligget latent gjennom lang tid, ikke minst i de

skriftelige publikasjonene dine. – Det er unektelig et stykke vei fra eventyret i Balder på åttitallet til artikkelen om «Hjemløshet og Kristuserfaring» i Libra i 2013. Er det dette du sikter til, når du sier «at det skjedde mye på det indre planet»? – Om så, er du bekvem med å beskrive det litt mer utførlig? Hva var det denne oppgaven/jobben aktiverte i deg?

– Ja, det er en utvikling fra eventyret i Balder til det jeg skriver nå. Bortsett fra noen litt hissig og svulstige innlegg i AUFs medlemsblad på sent syttitallet, var Balder det første tidsskriftet som trykket artikler av meg. Jeg skrev to artikler som omhandlet møtet med det absurde. Når jeg leser disse nå, ser jeg hvor normative, lett dilettantiske og polemiske de er – men likevel med temperament og meningers (over)mot. Men bare det å komme på trykk var eventyrlig, jeg var stolt som en hane. Det samme gjaldt da Hans Jørgen Høines – som jeg hadde den glede av å ha gode, lange samtaler med, og som døde alt for ung – trykket noen av mine sonetter i sitt danske tidsskrift «Janus».

Jeg skrev både dikt og sangtekster i unge år, og en av mine inspirasjoner var Goethes «Unge Werthers lidelser» som jeg fant i Deichmanske under en studietur i Oslo. Jeg var 17 år og leste den i et jafs. Siden ble stilen min romantisk og høyspent, samtidig som jeg hadde en hang til «det mystiske», og jeg skrev dikt og tekster som jeg ofte selv ikke forsto.

Da jeg begynte å skrive i media, var tekstene ofte altfor polemiske – også når jeg skrev som generalsekretær i Antroposofisk Selskap. Jeg har alltid synes det var en svir å lese Kaj Skagen; men han var jo en som det var umulig å strekke seg mot, så jeg måtte finne min egen stemme. Det var ikke lett for en som har en tendens til å hele tiden bli inspirert av andre. Men det å komme fra det for polemiske, normative til det mer deskriptive, var det faktisk Skagen som hjalp meg med: Vi hadde en nattlig telefonsamtale etter at jeg hadde sendt ham en dobbeltkronikk til gjennomsyn (i den såkalte Bjørneboe-debatten): da sa han: Jeg vet det høres rart ut at dette kommer fra meg, teksten din bra, men den er for sint. – Jeg syntes

den var ganske mild, men etter hvert forsto jeg hva han mente: et sinne kan komme frem mellom linjene, og ikke minst gjennom å bruke kursiv i teksten. Etter dette bestrebet jeg meg i større grad for å unngå ironi, kursiv og polemisk karakterisering av meningsmotstanderne. Og jeg tror jeg har lyktes til en viss grad. Jeg skriver aldri ord i kursiv lenger, bortsett fra hvis det er nødvendig for å tydeliggjøre et meningsinnhold.

– Vel, vi var ved at det kom til å hende mye på det indre plan. Kan du si noe mer om møter du kom inn i som leder for Selskapet, om utfordringer og oppgaver du så, i det du tok over, og hva disse aktiverte i deg? – Om ikke annet, så i små antydende riss?

Vil du forsøke å si noe mer om hvordan det beveget deg både som esoteriker og organisasjonsmann å bli valgt inn som leder for Antroposofisk selskap i Norge? Hvor lenge hadde du sittet i styret forut, under Margrethe Solstads ledelse? Var du også med under Jacob Kvalvaags tid? – Men fremfor alt, hva bevirket valget med hensyn til de to sidene – esoterikeren og organisasjonsmannen?

– Jeg tror ikke at jeg er en organisasjonsmann; slikt sett er det i grunnen merkelig at jeg ble foreslått som generalsekretær. En av mine gamle lærere fra Järna-tiden utbrøt jo også, da han fikk høre at jeg var blitt generalsekretær: – Men du er jo ikke typen! Du er jo kunstner!

Jeg ble vel heller valgt fordi jeg gjerne opplater min munn i ulike sammenhenger og ble oppfattet som en som kunne kommunisere ideer og tanker. Kanskje var det derfor Margrethe Solstad i 2002 spurte meg om å gå inn i Arbeidsledelsen. Det var et pussig spørsmål. Jeg hadde mitt siste møte (på Berle) som styremedlem i Steinerskoleforbundet, og var glad for at jeg hadde sagt nei til å fortsette en ny periode. Nå skulle jeg slutte å reise så mye til Oslo, og heller prioritere familie hjemme i Stavanger. Da jeg kom ut døren, støtte jeg på Margrethe som kom løpende ned trappene, stanset opp, så på meg med et intenst blikk og sa bydende: – Du sier vel ja?! – Selvfølgelig sier jeg ja, svarte jeg prompte. Så først kom spørsmålet

om jeg ville gå inn i Arbeidsledelsen. Svaret kom altså før selve spørsmålet.

Så jeg fikk to år sammen med Margrethe. På Jacobs tid var jeg ikke med.

Det mystiske, esoteriske, meditative har jeg hatt en draging mot så lenge jeg kan huske. Da jeg ble generalsekretær, ble denne siden bare sterkere. Jeg følte at en indre forpliktelse til å være i utvikling ble sterkere i meg.

På det organisatoriske området var jeg helt avhengig av å knytte meg til andre mennesker: Hannes Weigert, med sin ryddighet og sin initiativrikdom og menneskekunnskap tok seg mye av denne siden de første årene, så kom Sissel Jenseth til, med sitt enestående talent for prosess, gjennomføring og organisering. Uten henne hadde Arbeidsledelsen ikke fått til en brøkdel av det vi fikk til. Harald Haakstads kombinasjon av ekte saklighet og dyp spiritualitet ble også helt avgjørende for meg; han ble en slags mentor for meg, ikke minst når det gjaldt skrivingen. Når det gjaldt det å kommunisere antroposofi i offentligheten var Cato Schiøtz en inspirator og en uvurderlig samarbeidspartner.

Sammen med slike folk fikk jeg det frihetsrommet jeg trengte for å utvikle mine egne kvaliteter, som jeg tror gikk mest på det kommunikative, både i muntlig og skriftlig forstand.

Faktisk oppsummerte Klassekampens redaktør, Bjørgulv Braanen, min intensjon gjennom disse 10 årene som generalsekretær, da han la ut det siste essayet jeg skrev (som generalsekretær) på sin FB-side, med kommentaren: «Dette var en veldig interessant tekst. Antroposofen Frode Barkved om balansen mellom en orientering utover mot det sosiale og politiske, og en orientering innover, mot spørsmålet om hva et menneske er...»

– Som jeg ser det, er deltagelse i det offentlige mediebildet ikke helt uproblematisk. Jeg har et par spørsmål. Her det første: Det dreier seg om ytringer eller markeringer som har kommet fra personligheter som Dag Solstad, Jon Fosse, Kaj Skagen, Stein Mehren og Bergljot Hobæk

Haff. Nokså roft og generelt kan ytringene og markeringene sammenfattes omtrent slik: Som deltager og aktør i det offentlige rom, ikke minst gjennom avisene, men også andre kanaler, ender det som er et seriøst, selvebevisst, til dels radikalt og ideelt engasjement, opp med at disse personene opplever at de selv og deres engasjement blir til noe annet enn hva det var tenkt som, hvor de isteden får en rolle som ufrivillige klovner i et mediesirkus som har helt andre siktemål enn det ideelle – et mediesirkus som også trenger slike stemmer for å holde showet gående. – Hvordan opplever du at den norske medievirkeligheten fungerer? Opplever du at en slik skildring eller kritikk har noen relevans for deg og ditt?

– De personene du nevner, har jo ikke bare vært deltakende i debatten, men har også genuine og kjente posisjoner som forfattere som utgangspunkt for sitt engasjement. Dermed blir det kanskje mer forlokkende for media å bruke dem som klovner i mediesirkuset, som du sier.

For min egen del har jeg bare merket en slik tendens noen få ganger: Den ene gangen var da jeg deltok i debatten rundt Märtha Louise og engleskolen. Jeg sendte først inn et innlegg til Dagbladet, men da jeg ikke hørte noe på et par dager, sendte jeg det til VG, som straks tok det inn. Dagen før det skal trykkes der, får jeg en mail fra Dagbladet om at de vil trykke det som en antipode til et innlegg fra Levi Fragell. De ble temmelig sure for at jeg hadde sendt det til VG, for de hadde brukt lang tid på å sette debattsiden opp med våre to bidrag. Neste dag ble de to polære innleggene trykket i henholdsvis VG og Dagbladet, og jeg fikk en telefon fra P2s «Ukeslutt» som ville ha en debatt mellom Fragell og meg. Jeg var i Reykjavik akkurat da, og det var meningen at jeg skulle til et studio der. Men så ringte de tilbake og sa at det ikke ble noe av – kanskje fordi det ikke passet for Fragell?

Så akkurat der merket jeg en antydning av et ønske om å gjøre noe «salgbart» ut av situasjonen. Jeg har også merket at VG gjerne vil vinkle innlegg skarper enn hva du selv har tenkt: En gang skrev jeg om lærernes anonymitet og taushet i forhold

til å fronte sine egne erfaringer og meninger om hvordan nasjonale prøver virker, og liknende. (Opplysningene hadde jeg fra Marsdals bok.) I teksten skrev jeg: «For det første lurer man på om disse anonyme lærerne har omtrent like fast karakter som en pudding. For hva hadde vært mer naturlig enn at nettopp læreren var den som kom lidende elever til unnsetning? Er redselen for rektor og andre myndigheter virkelig større enn kampen for elevens beste? Gjør anonyme lærere seg selv til offer i stedet for å beskytte og hjelpe det virkelige offeret: barnet?» Det der med pudding skulle jeg ikke ha skrevet, for VG gjorde det til selve hovedsaken, og endret tittelen på innlegget mitt til: «Er lærerne puddinger?» Jeg fikk noen mailer fra lærere på grunnlag av den tittelen.

En gang ble jeg oppringt av en Ny Tid-journalist, som ville spørre meg om Steiner og Norge: jeg forsto det slik at det gjaldt 150-årsmarkeringen for Steiners fødsel i 2011. Men da tidsskriftet kom, gjaldt hele saken Catos rolle i Store norske, og hvordan antroposofene infiltrerte offentligheten. Da merket jeg også hvordan man ikke var opptatt av å formidle det man faktisk hadde sagt, men at man ville bruke det man sa, som fyll til en layout og et tematisk spor man hadde bestemt seg for på forhånd. Siden sendte redaksjonen et av mine innlegg, hvor jeg forsøkte å oppklare noe, til Tore Rem, og det endte med en ganske trist diskusjon på tre-fire uker mellom ham og meg om antroposofi og antisemittisme.

I Klassekampen, som jeg har skrevet mest i, har jeg aldri opplevd noe slikt. De har, slik jeg erfarer det, en redelighet og seriositet som burde være forbilledlig for all debattkultur i aviser. Jeg har fått mange mail fra lesere – kjente og ukjente – som har interessert seg for det jeg har skrevet. Så jeg tror at Klassekampens debatter er noe som leses av de fleste typer lesere.

– Som antroposof går jeg ut fra at du er tiltalt av Rudolf Steiners omkved: «den sterkeste offentlighet ut fra den dypeste esoterikk». At det er dette som

driver deg og ikke «trykksvertedjevelen» – altså behovet for å se seg selv på trykk, som nok alle skribenter har latt seg kile litt av. – At man lett ender som ufrivillig medieklovn dersom man har noe som kan minne om en esoterisk agenda og dertil et navn, ja, da handler det jo ikke bare om hvor vidt redaktørene opptrer ryddig og saklig, noe som nok er bedre i Dag og Tid, Klassekampen og noen lokalaviser, fremfor dem som er preget av et styre og en ledelse med kapital- og vinningsinteresser. – I de store og toneangivende avisene er det noe med hva den hektiske medievirkeligheten fordrer av sine objekter som ferskvare, og hva denne rollen som «ferskvare» bevirker, over tid, ikke minst med hensyn til hva man da kan nå frem til på en vei hvor man har en slags esoterisk agenda. Det er særlig på det punktet jeg synes å se at noe er problematisk. – Maleren og gnostikeren Jan Valentin Sæther kom fra 20 år i California midt på 90-tallet, og endte opp i en «professorstrid» med Odd Nerdrum. Avisene fanget opp hans karismatiske disposisjon, og han merket at det brått åpnet seg muligheter til å posisjonere seg og sette seg og sitt igjennom med stor kraft i det offentlige rommet, hvis han gikk inn på den muligheten som da særlig avisene bød ham, den gangen. Han valgte å si muligheten ifra seg til fordel for å fortsette sitt eget prosjekt med nærkontakt til partnerne i så og si alle typer interaksjon, både som selvstendig kunstner, lærer/professor, prest og miljøskaper/aktivist. Man kan selvsagt stille spørsmålstegn ved et slikt valg. – Bjerneboe var dratt etter nesa av posisjonen som en slags intellektuell landsfader, men han bevirket utvilsomt også noe vesentlig, ikke minst mht å gi Steinerskolebevegelsen et løft, et godt renommé, og han har nok gjennom det også bidratt til at de forholdsvis gode bevillingene over statsbudsjettene har blitt fulgt opp en generasjon etter hans bortgang. – Det var nok mer din rolle som potensiell ferskvare jeg tenkte på i forrige mail, men jeg har et par andre spørsmål som også er koblet opp mot dette, og de kommer etter hvert. Det dreier seg da mer om antroposofenes spirituelle mandat til å berede nye møtesteder og kommunikasjonsplattformer, liksom hva Selskapet var tenkt som, men det kan vi vel ta litt etter hvert?

– I begynnelsen var det tilfredsstillende å se sitt eget arbeid på trykk, klart det. Det å bli antatt opplevdes som en slags anerkjennelse. Et annet moment er at selve teksten etter å ha gått gjennom desken får et format og et utseende som gjør den til en ny leseopplevelse (selv om ordene er de samme). Man møter sin egen tekst med andre øyne, når man vet at flere mennesker leser den. Faren er jo at man begynner å speile seg i den, eller lar seg kile, som du sier. Jeg tror at jeg har klart å unngå å la meg forføre av dette trolspeilet. Min opprinnelige impuls var, som du siterte Steiner, å forbinde det esoteriske og det eksoteriske, og dermed å delta i tidens diskurs. Det du skrev om Bjerneboe, at hans posisjon i media og i kulturlivet faktisk har virket inn på bevilgningene, har jeg aldri tenkt på: men slik er det jo! Det minner meg på at det å skrive kan ha konsekvenser du ikke tenker over, kan få følger som viser seg på andre områder.

– Jeg hadde den lykke å få ganske mye medieomtale i lokalavisene i ungdomstiden, som friidrettsutøver. Det har nok døyvet mitt behov for den typen «anerkjennelse», men det er nok kanskje også en temperamentssak, det der? «Noen er jo rett og slett for trege til å hive seg rundt og bidra inn i en debatt. Innen kronikken er ferdig, er debatten avsluttet.» Omtrent det var hva Helge Salomonsen en gang svarte, da Nils Magnus Bugge (1935 -2005) spurte ham om hvorfor han ikke deltar i debatter. Mannen har jo en usedvanlig retorisk snert. «Radiodebatt med Levi Fragell», mens du var på Island. På et vis høres det tiltalende ut. Da er man liksom der, on line eller på eter'n, og kan tilsynelatende nå inn til svært mange. Men jeg må innrømme at det å hive seg rundt og bli med på det, i mine ører fortoner det seg som hva jeg nettopp var inne på – å ta på seg rollen som ferskvare og ufrivillig medieklovn. Nå ble det jo ikke noe av intervjuet med Levi Fragell, og jeg tror kanskje det var heldig. Jeg kjenner ham ganske godt, privat, men selvsagt også som offentlig person. Og er det noe Levi elsker og er god på, så er det jo nettopp sånne debatter. OG, spør jeg meg, hva slags krefter er det som vil gjør seg gjeldende i en sånn debattsituasjon? Det er unektelig det eller

de kreftene som frembrakte ideologiene, og som har bidratt sterkt til individualiseringsprosessene i den vestlige menneskehet og nå worldwide. Jeg leser nettopp Libra om hvordan Aasmund Brynhildsen og Alf Larsen kranglet om den rette ånd for verdens fremtidige frelse. Tragisk! Vi har hele øst-vest-problematikken fra mellom- og etterkrigstid, og Den kalde krigen som et foreløpig høydepunkt på denne veien mot forsterket selvebevissthet, både individuelt, lokalt, nasjonalt, etnisk og territorielt eller kontinentalt, en prosess som fremfor alt dro seg i gang med de store teologiske disputasjonene i høymiddelalderen – men jeg mener vi nå står inne i en ny tid med nye muligheter. – Jeg har ingen tro på at hverken du eller noen andre i dette landet ville få til noe særskilt i en sånn debatt med Levi Fragell, og uansett, ganske snart ville det være glemt. – Men la meg forfølge eksempelet med Levi Fragell et lite stykke: Om vi følger med på hva han er interessert i, for eksempel gjennom det han legger ut på Facebook, så kan vi legge merke til to ting: han understreker stadig at han og humanetikerne er målbærere av at det menneskelige individ er ukrenkelig og skall/bor verdsettes, jmfør Menneskerettighetserklæringen, ved at den menneskelige FRIHET settes i sentrum. Dernest lar Levi også beretninger og rapporter forkynne fra ulike solidaritetsforetak som han og Human-etisk forbund er involverte i, for eksempel i India, Vest-Afrika eller Sør-Amerika. – Individualitets- og frihetsbegrepet er imidlertid svakt fundamentert i humanetikerens tenkning, det hviler på tradisjon, og det kan selvsagt være fristende å gå inn på en debatt for eksempel der, men da innhentes man av den individualitetsaktiverende, frontskapende og markerende forstandstenkningen, og havner lett i et retorisk uføre hvor alle muligheter til terskeloverskridelse i form av interesse for, aksept og bejaelse av den andre og hans ståsted, i form av solidaritet og evne til å forbinde seg, ta broderlig del, selv om vi ikke er i intellektuell overensstemmelse, ja, den muligheten strander umiddelbart, om ikke et under skjer i situasjonen. – Vel, poenget mitt går på at jeg tror vår tids ånd inviterer til å gjøre noe sammen, fremfor å bli stående i retoriske skyttergrausposisjoner a la Brynhildsen og Larsen. – Et samarbeid mellom Frode Barkved og Levi

Fragell, eller Antroposofisk selskap og Human-etisk forbund, om aldri så lite, tror jeg imidlertid har potensiale i seg til å skape virkningshistorie hinsides titalls debatter. – Begge er opptatte av nettopp å verdsette individets frihet og koble det med solidaritet.

– Ja, du har rett. Det hadde vært mer fruktbart med et samarbeid med Fragell og hans folk enn en debatt i ferdigdefinerte posisjoner og meninger. Jeg ble lettet da det ikke ble av, men jeg tenkte altså først at når de spør, må jeg jo stille opp – ikke være feig. Jeg merker at du nok analyserer tingene grundigere enn meg. Jeg kaster meg ofte inn i situasjoner på en noe naiv måte.

– *Om vi vender blikket over mot Selskapet, som du har ledet i ti år, så tror jeg virkelig det har frydet manges hjerter at dette selskapet atter en gang har blitt noe mer markant og synlig i det offentlige rom. Og noe av det mest interessante jeg synes du har fortalt så langt, går på hvordan du har opplevd at det å etablere samarbeid og samspill med andre kollegaer og bekjente, som Hannes Weigert, Cato Schiøtz, Harald Haakstad, og Sissel Jenseth både har vært nødvendig, men også interessant og fruktbart. – Jeg tror det ligger mye av muligheter der, om Selskapet skal lykkes et lite stykke på vei. Det er jo vanskelige tider, og så mye mer enn «et lite stykke på vei» tror jeg ikke det er realistisk å forvente i løpet av de første tiårene. Overalt i vårt samfunn ser vi at egoets selviske og smålige interesser setter agendaen. Industri og næringsliv er fremdeles preget av en tenkning som vokste frem på slutten av 1800-tallet. Selviske og materialistiske sniker seg inn over alt, selv i foretak som i utgangspunktet er anlagt som idealistiske. Selskapet kom av den grunn til å ende opp som spirituelt bankerott i 1923, før Julestevnet. Av samme grunn uttaler Kaj Skagen at han nå har mistet den siste rest av tillit til antroposofenes sosiale initiativ. – Hvordan ser du på denne utfordringen – en sosial organismes vedvarende behov for katarsisprosesser?*

– Dette er et gedigent og omfattende spørsmål! Jeg deler ikke Skagens «siste rest», og det er jo i

hans noe apokalyptiske stil å strekke analyse og kritikk til det ytterste. Vår generasjon, du og jeg er vel ganske jevngamle, drakk fremdeles kraft av pionerfasens aftendemring. For min egen del møtte jeg en rekke personligheter som da var 60, 70 år og som rett og slett hadde evnen til å gjøre det antroposofiske prosjektet esoterisk og eksoterisk relevant og spennende for meg. De overbeviste, de kommuniserte, de åpnet ører og øyne. Nå er vi i deres sko, men vi åpner ikke øyne og ører i samme grad. Hvordan har vi skjøttet vårt formidlingsansvar til den nye generasjonen? Hva tenker du om dette? Jeg tenker tilbake på Jørgen Smit og hvordan jeg opplevde hans foredragsrekke om jordens planetariske utvikling; det virket utrolig sterkt på meg, og ble en viktig drivkraft for mitt eget antroposofiske engasjement. Jeg har spurt meg selv om Jørgen Smit i det hele tatt hadde fått lov til å holde en slik foredragsrekke i dag, på en antroposofisk institusjon. I dag er vi jo i langt større grad enn tidligere opptatt av å bli spiselige for academia. Jeg husker at en person som for eksempel Arne Klingborg, var ytterst skeptisk til det akademiske: – hold dere unna Akademia, skal han ha sagt til sine kunststudenter. Jeg snakket nettopp med en av dem, som nevnte dette.

Vi er annerledes enn de som formidlet antroposofien til oss og de vi eventuelt skal formidle antroposofien til, er annerledes enn vi var den gang og annerledes enn vi er nå. Jeg leste nettopp en artikkel av Lena Lindgren (Morgenbladet) som refererte til en omfattende forskning NOVA nylig har lansert på 63 000 unge, 13- og 16-åringer i 150 kommuner.

Vi snakker om «Lydighetsgenerasjonen» der hver femte ungdom «føler håpløshet med tanke på fremtiden», mens de er fornøyd med mor og far, slutter opp om skolen, ruser seg mindre, skulker mindre og debuterer senere seksuelt. De er høflige og disiplinerte, og «de skiller seg radikalt fra andre kull etter andre verdenskrig ved ikke å gjøre opprør mot autoriteter». For meg var opprør og motkultur bensin for engasjementet. Jeg spør meg om det er slik nå? Jeg vet at dette

bare er en lite forspill til spørsmålet ditt, men kanskje kan jeg komme tilbake til det.

– *Ja, vi er omtrent like gamle. Jeg er født i -59 og du i -61 om jeg husker rett? – Tidsbildet har endret seg radikalt i løpet av tjue til tjuefem år. Nå er vi inne i den situasjonen som Rudolf Steiner beskrev i det siste Mikaelbrevet, hvor menneskets bevissthet er i ferd med å bli automatisert, og våre gjøremål styres av eksterne initiativer. De elektroniske mediene spiller en stor rolle i det bildet, og ikke minst underholdningskulturen, men den underholdende effekten internett-mediet som sådan har, er også svært vesentlig. Tiden for aktualisering av de store verdenstanker er ikke her, samtidig som den også er det. I mangt kan vi kanskje si at den tiden endte med Jørgen Smit omkring 1990. – Men den nye aktualiseringen av platonisme og romantikk som vi finner i Tyskland, representert ved fremragende akademiske tenkere og meditasjonslærere som Rüdiger Safranskij, Peter Sloterdijk og Gernot Böhme er det kanskje ikke så dumt å kaste et sideblikk til? Der aktualiseres igjen de lange linjene, mulighetene for nye initiativ ut fra personlig skjønn og egen overbevisning, og ikke minst pekes det også på hvordan vi kan og må arbeide videre med katarsisprosessene, om den orientalsk-europeiske sivilisasjonsprosessen ikke skal strande. – I talen til generalforsamlingen på Goetheanum d.å. presiserte Bodo von Plato at antroposofien, Selskapet og bevegelsen nå går inn i en fase, hvor den høyeste og mest vidtfavnende esoterikk er tvunget til den dypeste ydmykhet, ved at antroposofene nå ser ut til å utgjøre den siste og eneste bevegelsen som er tuftet på utopier, og således ikke kan bære annet eller mer inne i og gjennom den nye teknokapitalistiske sivilisasjonen enn kun å være representanter for en idealisme. Kun dét! Den unge forfatteren og kritikeren Philip Kovche tok opp ballen og drøftet Bodo von Platons erkjennelse i form av en eksemplifiserende artikkel i Das Goetheanum på forsommeren. – Ja, situasjonen er en ganske annen enn den var på 80-tallet!*

Om vi skal gi Bodo von Plato rett et stykke på vei, betyr det at ungdommen ikke har idealer. Følgelig har de heller ikke noe å kjempe for, annet enn sin

egen overlevelse og en lykke tuftet på nettformidlede, globalt gyldige trender. Det er jo med utgangspunkt i idealer det oppstår en opposisjon i forhold til mainstream og the establishment. Ja, ungdommene er ferd med å bli lydige, men også dyktige, jamfør Steiner om instrumentaliseringen, samtidig som vi også kan se tendenser til en kollektiv hysteria og melankoli i det globale mediesamfunnet, eller, for å si med Safranskij (1945), idet han antyder en medisin¹: «Den som vil rydde seg sin egen lysning i samfunnsjungelen og den globale kommunikasjonens krattskog, vil ikke klare seg uten livsklok begrensning. Den som vil forme sitt liv som noe eget, må kjenne punktet hvor han eller hun opphører å la seg formatere og in-formatere.» Selvsagt har du rett i at Kaj Skagen har en retorisk stil hvor han driver beskrivelsene av mangt og mye til å minne om en apokalyptisk endetid. Og hadde vi alle gitt opp troen på de andre, ja, så kunne det vel rekke med å skrive personlige dagbøker? – Men erfaringene og kritikken hans treffer, og han er ikke alene om opplevelsen av at personlige agendaer tar over! Jeg leste nettopp første del eller begynnelsen på et langt intervju med de to tyske antroposofene Johannes Kiersch (1935) og Günther Röscher (1935) i Die Drei². Der understreker de begge at «den antroposofiske bevegelsen har ringeaktet behovet for et rettsliv og dermed også idealet om likhet» (noe forenklet gjengitt). Det er ikke noe annet sted å gå, om man for eksempel vil få prøvet gyldigheten av en gjennomført valgprosedyre, enn å gå til det offentlige rettsvesenet. – Kaj Skagens medisin vis-à-vis de personlige agendaer går på etablering av presse og offentlig belysning. – Jeg tror dette er nære og aktuelle problemstillinger, uten at jeg her vil poengtere ytterligere med faktiske eksempler. Men vi er nok mange som opplever aspekter av dette i våre hverdager, som aktive antroposofere med koblinger til det omfattende nettverket av initiativer og organisasjoner som antroposofene har reist i det sivile samfunnet, hovedsakelig opp gjennom det tyvende århundret. Det dreier seg om forvaltning av arbeidsplasser, budsjetter og eiendom.

*1 Se Hvor mye globalisering tåler mennesket?, Pax 2007
2 Juni 2014*

– Så fint at du nevner Mikaelbrevene. I det siste har det som Steiner skrev på dødsleiet om natur og under-natur, ofte vært i bevissthetens min. Allerede den gang, skrev han, var mennesket viklet inn i under-naturen, og det i høyeste grad. Det vil føre til at vi mister naturen, og det kan jeg virkelig kjenne. I sommer arbeidet jeg med den meditasjonen som går på det som spirer og det som visner, og jeg merket to ting: hvor krevende det var å være helt tilstede i iakttakelsen – jeg mener helt tilstede. Det andre var at jeg merket hvor spinkle og skjøre de organene var som antydningvis fortettet seg ved at jeg gjorde øvelsene. Emansipasjonen fra naturen, hvis man merker den, kan føde en enorm trang til å finne den igjen. Det enorme suget etter yoga eller mindfulness eller hva det måtte være, tror jeg for mange, mer eller mindre bevisst, har oppstått på grunn av dette tapet. Tapet trenger ikke å vise seg i en bestemt følelse av å ha mistet naturen, men gjennom konsekvensen av tapet, at det som henger sammen med naturen i form av rytmer, lys og mørke, farger, luft, vann, jord, ild, krefter, det kaotiseres i oss eller rives i stykker, blekner, falmer, tynnes ut. Steiner nevner da også orientaleren som inntar en meditasjonsstilling som gjør at jordkreftene ikke trekker ham ned – og dermed kan han bli ett med naturen og overnaturen, med kosmos.

Steiner betrakter jo samtidig dette attacket fra Ahriman som meningsfullt og nødvendig for utvikling av bevissthetssjelen. Og det er her det lugger for mange av oss. Det er så uhyre vanskelig og så lite fristende å gå gjennom denne trange porten. På tankeplanet vil man jo gjerne det; men i løpet av livet merker man hvor ofte man flykter fra det. Å ta ansvar for sin egen utvikling høres fint ut i en festtale, men når hverdagene kommer, er det et blodslit. Og når man er der, i støpeskjeen, i prøvelsene, i den ilden som kan gi deg muligheten til å omdannes, slik du opprinnelig ønsket, så ser du kanskje ikke engang at dette, dette! er jo prøvelsen, nå skjer det noe.

Jeg kan tenke meg at Steiner her bare beskrev en begynnelse til en utvikling der verden gradvis truer med å forsvinne fra oss, eller vi fra den, og

vi i stedet, i et akselererende tempo, flytter inn i en annen verden i verdenen. Steiner skrev at det vil bli vanskelig å finne midten, å få det rette forhold til under-naturen, å finne styrken og erkjennelseskraften for ikke å bli svinbundet på den ene siden, og ikke flykte fra den på den andre siden. Medisinen han ordinerte, har jeg sans for: jeg må stige minst like høyt opp i åndelig erkjennelse, i over-natur, som jeg har sunket ned i under-naturen.

– Ja, denne «forberedende øvelsen» som Steiner kalte den i *Hvordan oppnår man kunnskap om de høyere verdener, «spiring og visning», en øvelse for å bli vår såkalte sol- og måne-kvaliteter, og dertil danne et sunt grunnlag for en ny clairvoyance, har også opptatt meg i noen år. Det ligger store muligheter i den, men selvsagt også utfordringer. Og som du poengterer ved hjelp av Steiner om undernaturen, sånn uttrykker også den tyske, antroposofiske legen Matthias Girke seg, både med hensyn til diagnostikk og med hensyn til terapi og helbredelse: Det er ikke tilstrekkelig å bare se på det enkelte organet, sier han, men man må ta hele mennesket og hele biografien i betraktning, og dertil også den tidssituasjonen som mennesket lever i. – Ja, det var nok ganske annerledes å være menneske før elektrisitetens tid enn det er i dag. – I Gernot Böhme (f.1937) sin estetikk fra 1990-tallet er denne goetheanistiske iakttagelsestretningen som Steiner førte inn i «sol-måne-øvelsen», gjenaktualisert. Og med utgangspunkt i Böhme sitt «atmosfære»-begrep har det oppstått små aksjoner i Tyskland for å drive planleggingen av gater og bymiljø inn i en retning som motsvarer hva slik trening kan utsi om hva som er sunt og tilfredsstillende. – Ser du for deg at Selskapet litt etter hvert kan rive seg løs fra den noe ensidige, retrospektive, Steinervendte (tvangs)-holdningen, og bli en inkluderende arena, en moderne møteplass og kommunikasjonsarena, hvor også ikke-antroposofere kan finne en viss grad av tilfredsstillelse?*

– Ja, det ser jeg for meg. I det hele tatt er begrepet antroposofere og ikke-antroposofere vanskelig. Jeg tilhører en generasjon der det å bli definert

som del av en gruppe ikke er særlig forlokkende. Tvert i mot! En ting er hva jeg selv legger i det å være antroposof: Det handler blant annet om en individuell erkjennelsesstreben for å forstå virkeligheten og tilværelsen, og vel og merke å forstå en tilværelse som, i Aristoteles' forstand, alltid er underveis. For meg innebærer dermed det «å være antroposof» en slags tørst etter både å leve i og forstå verden. Steiners formulering: «... kun slike mennesker kan være antroposofere, som opplever visse spørsmål om verden og menneskets vesen som livsnødvendighet, slik man opplever sult og tørst», slo rett ned i meg, nesten som et lynglimt av gjenkjennelse. Og denne gjenkjennelsen ble bekreftet både gjennom lesningen av ham, gjennom møte med andre «sultende og tørstende» og gjennom opplevelsen av de fruktene en slik tørst og en slik sult hadde frembrakt (de sosiale virksomhetene, det antroposofiske aktivitetsmangfoldet). På den annen side har jeg hatt lignende møter med mennesker som er mindre eller helt ukjente med antroposofien. De har vært preget av samme tørst og sult, og det har ledet til at noe i meg har blitt vekket. Jeg tror at millioner av mennesker opplever denne tørsten, kanskje i dype sjelslandskap i seg selv. Og for meg er det ikke så enkelt å si hvem som er antroposofere, og hvem som ikke er det, så lenge antroposofien forstås som en tørst etter å erkjenne sin egen menneskelighet.

Jeg var med i et radiointervju for noen år tilbake, og da spurte intervjueren: så du tror altså på antroposofi (som om det var et trossystem eller en religion), og jeg sa at det gjorde jeg ikke. –

Hva skal jeg si da, spurte hun? – Er det riktigere å spørre om du bekjenner deg til antroposofien? Jeg merket at det var litt vanskelig å svare. Det endte med at jeg sa at jeg arbeider med antroposofien. En annen gang kom en person til meg og spurte: så du er sånn antroposof du? (Hun visste at jeg underviste i antroposofi på Steinerhøyskolen.) – Det spørres hva du mener med «sånn antroposof», svarte jeg og hun repliserte: – Ja, en sånn en som går i Kristensamfunnet og sånt. I en artikkel i KK benevnte Lars Gule meg som «kristen-antroposof», og jeg har også blitt kalt «antroposofen Barkved». Ofte når antroposof uttales om meg utenfra, opplever jeg det som en innskrumping av meg selv. Jeg føler meg da som slike blomster som man la i press i gamle dager, eller som en karikatur. Det kan være en av grunn mellom en egen indre forståelse av å være antroposof og en annens ytre forståelse av det. Eksempelet du ga med Böhme, er jo bare oppløftende. Jeg tror det finnes slike møtepunkter rundt omkring som er totalt uavhengig av om man er medlem i Antroposofisk Selskap eller ikke. Og det vil bli mer og mer av det. Men her ser du jo samtidig hva som virker: et enkelt menneske som stråler, som er tydelig på noe. Han har sin bakgrunn i den tørsten vi har snakket om, en tørst som jo i bunn og grunn er noe helt allment menneskelig. Og når dette blir tydelig i et menneske, så kan alle slags små og større forum, aksjoner og aktiviteter oppstå, helt uavhengig av hva man måtte kalle seg selv. Otto Scharmer, Nicanor Perlas, Ibrahim Aboleish er jo andre eksempler på det samme.

Oslo/Nesodden, sommeren -14